

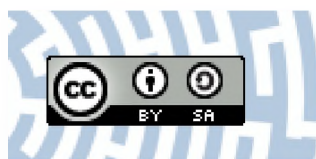

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the **University of Silesia in Katowice**

Title: Kodeks Napoleona - recenzja

Author: Anna Stawarska-Rippel

Citation style: Stawarska-Rippel. (2009). Kodeks Napoleona - recenzja. "Z
Dziejów Prawa" (T. 2 (2009), s. 269-271).

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wylsonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

**Katarzyna Sójka-Zielińska,
„Kodeks Napoleona. Historia i współczesność”.
Wydano przy dotacji Uniwersytetu Warszawskiego.
Warszawa, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis,
2007, 268 s.**

„Moja chwała nie polega na wygraniu 40. bitew, bo pamięć o nich zatarło Waterloo. Ale jest coś, czego nic nie zatrze, co żyć będzie wiecznie; tym jest mój kodeks cywilny”. Tymi słowami Napoleona Bonaparte — wypowiedzianymi podczas wygnania na Wyspie Świętej Heleny — rozpoczyna się monografia Katarzyny Sójki-Zielińskiej.

Katarzyna Sójka-Zielińska, autorytet w dziedzinie nauk historycznoprawnych, autorka podręcznika do historii prawa, który wciąż jest dla studentów studiów prawnych niezastąpionym źródłem wiedzy o dziejach prawa sądowego europejskiej kultury prawnej, a dla pracowników naukowych — cenną wytyczną w zakresie dydaktyki, problematyką kodyfikacji prawa zajmowała się w swych pracach wielokrotnie. W tym zakresie wyszło spod pióra Katarzyny Sójki-Zielińskiej dzieło, najpełniejsze dotychczas polskojęzyczne, pt. *Wielkie kodyfikacje cywilne XIX w.* (Warszawa, Wydawnictwo UW, 1973).

W prezentowanej monografii Autorka zdecydowała opowiedzieć czytelnikom o arcydziele sztuki legislacyjnej epoki — Kodeksie Napoleona. Podział treści prezentowanej monografii oparty został na kryterium chronologicznym, co ułatwia czytelnikowi poznanie ewolucji prywatnego prawa francuskiego. Na wstępie zaprezentowane zostało prawo i myśl prawnicza w czasach *ancien régime*’u, począwszy od zróżnicowanego geograficznie prawa zwyczajowego w średniowiecznej Francji, przez zjawisko przenikania do francuskiej kultury prawnej dwóch systemów praw uniwersalnych — *ius civile* i *ius canonicum*, oraz

programu narodowej kodyfikacji prawa prywatnego w XVI wieku, po myśl kodyfikacyjną Oświecenia.

Pierwszą część monografii kończy przedstawienie ustawodawstwa okresu Wielkiej Rewolucji Francuskiej — *droit intermédiaire*, w zakresie prawa prywatnego, inspirowane, jak pisze Autorka, ideą uwolnienia jednostki z wszelkich krępujących ją dotąd więzów: stanowych, korporacyjnych, religijnych, rodzinnych i majątkowych. Ustawodawstwo rewolucyjne było wsparte na fundamentalnych prawach naturalnych jednostki: wolności, równości i własności. Jak wiadomo, nie wszystkie rewolucyjne postulaty udało się wówczas urzeczywistnić, jak chociażby dążenie do przyznania kobietom równoprawnego statusu z mężczyznami w zakresie rozwiązań prawa małżeńskiego osobowego i majątkowego, a także w sferze działalności społecznej i politycznej — w tych dziedzinach kobieta pozostała „wieczyście małoletnią”.

Na tym tle, z jednej strony tradycji, a z drugiej — rewolucji, rodzi się Kodeks Napoleona jako kompromis między prawem zwyczajowym przedrewolucyjnej Francji a prawem rzymskim. Kodeks Napoleona, będący fenomenem w dziejach europejskiej kultury prawnej, wspierał się na liberalizmie, indywidualizmie, co znalazło wyraz w jego naczelnych zasadach — wolności osobistej, równości wobec prawa, nietykalności własności prywatnej i swobodzie umów. Te fundamentalne zasady sformułowane w pierwszym kodeksie cywilnym Europy były wzorcem dla rozwiązań ustawodawczych innych państw europejskich, a nawet wytyczną prac kodyfikacyjnych o zasięgu światowym. Po dzień dzisiejszy stanowią one kanon prawa prywatnego.

Wielkość dzieła pierwszej kodyfikacji prawa cywilnego materialnego w Europie przejawiała się także w jego walorach formalnych. Kodeks Napoleona, zwany arcydziełem sztuki legislacyjnej, cechowało piękno stylu oraz giętkie i elastyczne ujęcie. Paradoxem jest, że Napoleon Bonaparte przeciwstawiał się wszelkim próbom swobodnej interpretacji swego kodeksu, zgodnie z utopijnym oświeceniowym postulatem uczynienia z sędziego jedynie „ust ustawy”, podczas gdy właśnie możliwość dokonywania twórczej wykładni jego przepisów we francuskim orzecznictwie sądowym pozwoliła mu przetrwać okres publiczności prawa, łagodzący konflikt między kapitałem a pracą. Tym samym jurysprudencja we Francji, przystosowująca istniejące przepisy do nowych okoliczności i zmieniających się stosunków społecznych, zdecydowała o jego długowieczności. O zmianach Kodeksu Napoleona w okresie następnych dwu stuleci w drodze formalnych nowelizacji i o kierunkach wykładni w orzecznictwie sądowym oraz nauce prawa pisze Autorka w kolejnych rozdziałach prezentowanego studium.

Monografia obejmuje również problem recepcji prawa francuskiego na ziemiach polskich. Kodeks Napoleona zajmuje szczególne miejsce w polskiej historii prawa, mimo że początkowo przeszczerpienie na grunt polski kodeksu wywodzącego się z zupełnie innej tradycji prawnej spotkało się z niechęcią konserwatywnego społeczeństwa polskiego, w szczególności sfer szlacheckich i kręgów zwią-

zanych z Kościołem. Przede wszystkim jednak sądownictwo i ustawodawstwo francuskie odegrały doniosłą rolę w zachowaniu kulturalnej odrębności Polski w stosunku do Rosji.

W monografii znajdujemy również rozważania dotyczące wpływu prawnoznawstwa francuskiego na rozwój polskiej myśli cywilistycznej, a także współpracy cywilistów francuskich i polskich w okresie Drugiej Rzeczypospolitej i rozwój komparatystyki prawniczej, niezbędnej w procesie unifikacji i kodyfikacji prawa. Polskie prace kodyfikacyjne wpisywały się w ogólny europejski nurt czerpania nie tylko z rozwiązań rodzimych, ale też obcych. Zatem z doniosłym zadaniem kodyfikacji polskiego prawa wiązała się konieczność poznawania doświadczeń wyżej rozwiniętych systemów prawnych oraz osiągnięć europejskiej komparatystyki, w celu poszukiwania najlepszych i najnowocześniejszych rozwiązań ustawowych. Sytuacja prawna Polski powojennej szczególnie sprzyjała prowadzeniu badań porównawczych, aczkolwiek członkowie Komisji Kodyfikacyjnej II RP nie ograniczyli się jedynie do wzorców praw obowiązujących ówczesnie w Polsce. Rozwój komparatystyki prawniczej w XIX i XX wiekach, do którego znacznie przyczyniła się nauka we Francji, gdzie już w 1835 roku w Collège de France otwarta została katedra porównawczej historii prawa, a w 1869 roku utworzono Société de législation comparée, miał wpływ na zbliżenie się do siebie poszczególnych systemów prawnych państw europejskich.

Autorka kieruje swe studium do studentów prawa, jako literaturę pomocniczą do wykładów z historii prawa, filozofii prawa, prawa cywilnego i prawa europejskiego, a także do wszystkich zainteresowanych epoką napoleońską i jej wpływem na współczesne ustawodawstwo. Ten szeroki zakres odbiorców jest uzasadniony między innymi samym zamysłem Napoleona, który chciał, jak pisze K. Sójka-Zielińska, uczynić ze swego kodeksu *ius commune europaeum* — model przyszłego kodeksu cywilnego Europy.

Anna Stawarska-Rippel